

esirinnas. Üliõpilasist on ligi 25% pärit Tartumaalt; suhteliselt rahvastiku arvule annab ainult Viljandimaa — teine jõukam Eesti maakond — enam üliõpilasi kui Tartu (vt. tabel).

Üksikute maakondade üliõpilaste arvu vahekord (1922. a.).

	Iga 1000 el. peale üliõp.		Iga 1000 el. peale üliõp.
1. Viljandi . . .	5.3	7. Viru . . .	2.0
2. Tartu . . .	4.2	8. Valga . . .	1.2
3. Harju . . .	2.3	9. Saare . . .	1.1
4. Järva . . .	2.3	10. Lääne . . .	1.0
5. Võru . . .	2.2	11. Petseri . .	0.2
6. Pärnu . . .	2.1		

Keskhariduse poolest asub Tartumaa ebasoodsamais tingimuses. Kõik keskkoolid, peale ühe Otepääs, on koondatud Tartu linna. Selle tõttu muutuvad nad, vaatamata linna keskuslase asendi peale, vaesemaile rahvakihtidele maal ja maakonna kaugemate osade elanikele üldse raskesti või koguni kättesaadamatuks. Hõre teestik ja raudteehenduse puudumine linnal maakonna kirde- ja kaguosadega vähendab seda juurdepäästavust veel tunduvalt. Sellepärast on keskkooli-õpilaste arv suhteliselt (33.4 inim. 1000 el. kohta) vähem kui mõnes teises Eesti maakonnas (Harjumaal), iseäranis kui veel seda silmas pidada, et Tartu keskkoolis (näit. õp. seminaris, Treffneri gümna. jne.) rohkesti õpilasi õpib ka teisist, eriti Lõuna-Eesti maakonnist. Nii väheneb Tartumaalt olevate õpilaste arv veel enam. Meil puuduvad arvulised andmed keskkoolis õppijate vanemate varanduslise seisuga, kuid kui mees pidada suurt Tartumaalt pärit olevate üliõpilaste %:i ja neid ainelisi kulusid, mis seotud ülikoolis õppimisega, siis peame küll järeldama, et keskkool on vähem jõukamaile rahvakihtidele Tartumaal raskesti kättesaadav.

Algkoolide on Tartumaal 195; keskmiselt tuleks üks algkool 30 km² kohta, ehk teiste sõnadega: kooli raadius on umb. 3 km: it. Suurim osa kooli on muudetud juba 4-klassiliseks, kuid väga tunduvalt osa neist (umbes 34% maa algk.) töötab veel kahe või kolme esimese õppeaastaga. Kõrgemaid algkooli on kõigest ligi 15%. Maa algkoolid töötavad tavaliselt väga ebapedagoogilises tingimuses. Majad on vanad, klassiruumid ebakohased, kitsad ja madalad, õhu- ja valgus-vaesed ning ebahügieenilised. Üksikud koolid, mis mahutatud end. mõisate härrastemajusse, ei saa siiski rahuldatus olla nende ruumidega, mis ehitatud hoopis teisiks otstarbeiks. Õpetamises on ainult õige tühi % koolidest varustatud tarviliste õppetarvetega, enamikul puuduvad või on koguni viletsad igasugused õppetarbed, kollektioonid ja raamatukogud õpilastele ja õpetajatele. Väga tähtis osa koolis, ja nimelt 2- ja 3-kl., töötavad koguni veel ühe õpetaja juhatusel. Keskmiselt tuleb maal ühele õpetajale küll 1.6 kl. või 32 õpilast, kuid see asjaolu, et on olemas hulk väikesi kooli alla 40 õpilasega, kus tuleb töötada ühel õpetajal 2—3 kl. korraga, teeb raskusi õpetamises ja